

„Irodalmunk az utolsó jó ruhadarab...”

Kovács Anna és Praznovszky Mihály a húszéves Mikszáth Kálmán Társaságról

CSONGRÁDY BÉLA

Stílusosabb helyszínt aligha lehetett volna találni a jubiláló Mikszáth Kálmán Társaságról való beszélgetéshez, mint az író faluja, Horpács. A diskurzus időpontjaként is ideálisnak bizonyult az évforduló alkalmából rendezett egész napos programsorozat, az ünnepi közgyűlés egyik hosszabbra nyúlt szünete. A két interjúalany – Kovács Anna, a társaság 2008-tól működő elnöke, és Praznovszky Mihály, a korábbi, immár örökös tiszteletbeli elnök – persze évtizedek óta tudatos és szenvedélyes „Mikszáth-hívőnek” számít, de érzelmeikre, gondolataikra nyilván újabb hatást, mély benyomást gyakorolt a *genius loci*, illetve a társaság életében kiemelkedőnek számító június 22-i rendezvény hangulata.

A beszélgetés során két – egymással szorosan összefüggő, lényegében egyé összeolvadó – kérdés volt napirenden. Egyrészt annak megválaszolása, hogy 1993 nyarán – konkrétan június 4-én Salgótarjánban, a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban – miért döntöttek úgy az alakuló összejövétel résztvevői, hogy még abban az évben összehívják az első közgyűlést és – mint ahogyan november 3-án a Nógrádi Történeti Múzeumban meg is történt – hivatalosan is létrehozzák a Mikszáth Kálmán Társaságot. Másrészt valamiféle mérlegkészítés, az eredeti szándékok megvalósulásának mikéntje körül forgott a diskurzus. Arra kereste a választ, hogy mi tartja életben, mi működteti immár két évtizede egy író emléke és szellemi öröksége köré szerveződött civil szervezetet.

Kronológiailag a Németh János alapította és vezette Mikszáth Kiadó megalakulása megelőzte a társaság életre hívását, sőt lehet azt mondani, hogy az egyesület a kiadó bázisán jött létre, de mindkettőnek Mikszáth Kálmán neve volt a hívószava – mondta Praznovszky Mihály, és rámutatott arra, hogy Németh János az általa írt szórólapon, mondhatni „toborzószövegen” nem véletlenül fogalmazott ekképpen: *„A társaság rokonszenvi alapon szerveződő értelmiségi közösség. Tagja lehet mindenki, aki ismeri és szereti Mikszáth Kálmán életművét és annak ápolásában tevékenyen kíván közreműködni. A társaság működéséhez a szervezeti keretet és a tagságkapcsolódási lehetőséget a salgótarjáni központú Mikszáth Kiadó biztosítja. A Nógrád megyében működő kiadóvállalat Mikszáth Kálmán szellemi örökségéből és a nógrádi kulturális hagyományokból olyan fontos muníciónak kap működéséhez, melyhez ragaszkodni nemes kötelezettség. Ettől vezérelve hívjuk életre a Mikszáth Kálmán Társaságot.”* Lényegében ugyanezen elképzelések tükröződtek vissza immár a társaság megalakításának úgymond hivatalos indoklásában is – fejtegette Praznovszky Mihály, és bizonyításként a Nógrád Megyei Bíróság 1994. május 11-i végzésére utalt: *„a működési kör jellege: Mikszáth Kálmán írói örökségének, szellemi hagyatékának ápolása, a mű és a közönség közötti kapcsolat létrejöttének segítése, ösztönzése, annak a mikszáthi gondolatnak a követése és érvényesítése, amely az irodalmi élet fejlődésében éleslátással ismerte fel művek (írók-kiadók) – közönség összefüggésének mozzanatát. Célja továbbá a nógrádi irodalmi hagyományok ápolása, elsősorban az irodalomtörténeti értékek népszerűsítésével.”*

S a kezdeményezés hamar és messze túlnőtte az eredeti elképzeléseket: az érdeklődés, a lelkes támogatókészség azt bizonyította, hogy igenis szükség van a társaságra több szempontból is. Közösségképző és -formáló ereje van, annak ellenére, vagy éppen azért, mert a nagy létszámú – mintegy háromszázötven főnyi – tagság nemcsak Nógrád megyei, hanem sok magyarországi, sőt határainkon túli településről verbuválódott. De fontos volt a szerepe már induláskor – és azóta – is regionális identitásképző tényezőként.

– Hittünk abban – emlékezett vissza Praznovszky Mihály –, hogy ezen a tájon a mikszáthi érték: életút, életmű, táji, történelmi beágyazottság, kulturális karakter olyan komplexitással van jelen, hogy ennek identitáshasznú állandósulását csak nagyon átgondolt, tudatos, tervszerű, hosszú távú s a táj értékrendjének egészét megszervező gondolkodással lehet. Ennek egyik, s talán meghatározó eszköze lehet a Mikszáth Kálmán Társaság!

Kovács Anna szerint a kultikus tartalom rendszeresen ismétlődő formákban, az idők során állandósult helyszínekre vissza-visszatérő rendezvényekben ölt testet. Ezekre mint vázra lehet építeni a munkaterveket, az esetenként hangsúlyos, alkalmasint jubileumi eseményeket. A naptári

évek elején a társaság minden csoportja – kiemelten Balassagyarmaton, Budapesten, Pásztón és egy ideje már Salgótarjánban is – megemlékezik Mikszáth Kálmán január 16-i születésnapjáról. Az 1910. május 28-án bekövetkezett halálának évfordulóján az író sírjánál, a fővárosban a Fiumei úti temetőben vannak koszorúzási ünnepségek. Ezek sorában megkülönböztetett szerepe volt a 2010-es centenáriumi megemlékezésnek, amely keretében Katona Tamás, a Nemzeti és Emlékhely és Kegyeleti Bizottság (a közelmúltban elhunyt) tagja, Becsó Zsolt, a Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlésének elnöke és Praznovszky Mihály mondott beszédet. Ezt követően a Petőfi Irodalmi Múzeum udvarán, a Károlyi-kertben mutatkozott be Nógrád megye, az épületben pedig – mint általában ilyenkor mindig – Mikszáth személyével, életművével kapcsolatos előadások, kiállítás-megnyitók zajlanak. Nyaranta általában kirándulnak a társaság tagjai valamilyen a kultusszal összefüggésbe hozható helyre, az októberi Kálmán-napokon pedig szülőfalujában, a szlovákiai Szklabonyán, a pozsonyi Szlovák Nemzeti Múzeum – Magyar Kultúra Múzeuma közreműködésével felújított Mikszáth-háznál, illetve Horpácson, az egykori Szontágh- illetve Mikszáth-kúriában kialakított s 1997-ben az író 150. születésnapján felfrissített emlékmúzeum (szobor)parkjában, immár Varga Péter birtokán és a faluházban kerül sor a Mikszáth-napi programokra. 2010-ben ezek még sokszínűbbek, még tartalmasabbak voltak. Fentiek mellett gyakoriak a közös színházlátogatások, könyvbemutatók, ankétok, prózamondó versenyek, szellemi vetélkedők is. Ugyancsak emlékezetes és sikeres akciónak bizonyult a társaság tagjai, a horpácsi Fundus Közalapítvány és a helyi önkormányzat közötti együttműködés, amely révén 1999 óta a „fundus ámbitusa” előtt egy azóta emblematikussá vált Mikszáth-szobor látható. A karos lócán üldögélő író alakját ifj. Szabó István formázta meg. Szintén az ő nevéhez fűződik a kertben – más műalkotásokkal, így Molnár Péter Mikszáth-szobrával – Szontágh Pál, Nagy Iván és Mauks Ilona portréja is. Az író felesége emlékét Mohorán is ápolja szobor: Párkányi Raab Péter alkotása.

Praznovszky Mihály az elmúlt két évtizedben elért eredménynek – ha úgy tetszik, a Mikszáth Kálmán Társaság érdemének is – tartja, hogy sikerült bővíteni az író nevével működő iskolák körét. Dejtár, Mátramindszent, Nézsza, Nógrádmegyer és a szlovákiai Ipolyvarbó iratkozott fel a már régebben – Pásztón, Balassagyarmaton és az országban több helyen – az író nevét viselő oktatási intézmények közé. Az új Mikszáth-iskolák pedig – nyilván nem függetlenül a pedagógusok inspiratív tevékenységétől – értelemszerűen magukévá tették a társaság céljait, szellemiségét és saját rendezvényeikkel is gyarapítják, gazdagítják a megemlékezések sorát. Ezeknek pedig felbecsülhetetlen értékük van az új generációk Mikszáth-ismerete, -szeretete szempontjából. Nem kevésbé fontos az a küldetészerű

tevékenység sem, amelyet a társaság tanulmányútjai során Nógrádban, Budapesten és a környező országokban a Mikszáth által meglátogatott településeken – például az ausztriai Bad Gleichenbergben, a romániai Fogarason, Illyefalván, a szlovákiai Lendván, Szliácsfürdőn, a szlovéniai Rohicsón, az ukrainai Rahón – emléktáblák és szobrok elhelyezésével, felállításával végzett saját tagjainak hozzájárulása, a magyar állam, társadalmi szervezetek, vállalkozók, nagykövetségek és maguk a művészek támogatásával. Ugyancsak Praznovszky Mihály hangsúlyozta azoknak a könyveknek, kiadványoknak, a Téka-sorozat darabjainak szerepét, amelyeket a társaság égisze alatt – szintén szponzori segítséggel – lehetett megjelentetni. Nagyon fontos ugyanis, hogy elsősorban Magyarországon, de Szlovákiában is mindig olvashatóak legyenek a Mikszáth-művek és a munkásságát, életét bemutató, elemző, a tanulságait napirenden tartó tanulmánykötetek. Öröndetes, hogy könyveinek, színpadra adaptált írásainak a kortárs magyar irodalomban is tetten érhető a hatása határainkon belül és kívül egyaránt.

Kovács Anna ugyancsak magából az irodalomból, a konkrét mikszáthi örökségből eredezteti a társaság stabilitásának fő elemét. Szerinte a tagság tudatában van annak, hogy az irodalom napjainkban is pótolhatatlan érték, összetartó, megtartó erő. Valóságos csoda, hogy van egy 19. századi, 20. század eleji magyar író, aki műveivel, emberségével képes összefogni a 21. század sokféleképpen motivált emberét, s aki – nem melleleg – képes folyamatosan érdekesítő programot adni egy civil egyesület létehez, aki képes tartalommal megtölteni immár két évtizede egy tetemes létszámot tömörítő közösség életét. Ezért is nagyon fontos megszívlelni Mikszáth sorait, amelyek több mint egy évszázaddal ezelőtt az egyik almanach előszavában így fogalmazódtak meg: *„Az irodalomra féltékenyen kell őrködni, hiszen már nincs is egyebünk amivel a világ elé állhatnánk... Irodalmunk az utolsó jó ruhadarab, amit még le nem vettünk és ami még el nem rongyolódott...”* Mintegy ezt a gondolatot megerősítendő idézte Kovács Anna Tomkiss Tamás író, szerkesztőt is, aki *Ismerős az idegenek között* című írásában a következőknek adott hangot: *„Most szomorúbb minden. Hiányzik egy olyan hang, ami könnyebbé teszi az elviselését, az önkritikus elemzését a problémáknak... Nehéz most bízni bármiben is. Mikszáth a kivételek közé tartozik. Őt olvasva valahogy könnyebbnek tűnik a harc. Erőt ad és tisztaságot. Milyen a jelen? Miért ilyen?... Mikszáthot olvasok és megtudom.”*

Mindkét elnök köszönettel szolt a megyei sajtóról, amely mindig készséggel adott helyt a társasággal – végső soron Mikszáthtal – kapcsolatos publikációknak. Ugyancsak elismeréssel említették azok munkáját, akik különösen sokat tettek annak érdekében, hogy megvalósuljanak az eredetileg megfogalmazódott, majd az évek során megerősített, továbbgondolt

törekvései. Úgy érzik, hogy jó munkamegosztásban dolgoztak a vezetőségi tagokkal, és név szerint is kiemelték Bagyinszki Istvánné salgótarjáni titkár, Herczegné Varga Ilona pásztói gimnáziumigazgató, Molnár Zoltán horpácsi polgármester, Pásztor Sándor balassagyarmati alelnök aktivitását, Z. Urbán Aladár, a szlovákiai Palóc Társaság elnöke tevékenységét, valamint ifj. Mikszáth-Cseney Kálmán, az író dédunokája hozzájárulását a közös tevékenységhez. A tagok közül jó néhányan a húszéves évfordulóra megjelentetett *Mikszáth társasága* című kötetnek nemcsak szereplői, hanem szerzői is. A társaság 1998-ban alapította a Mikszáth-órát, amelyet az idei ünnepségen kitüntetettek is beleszámítva eddig tizennégyen tudhatnak magukénak. Többen magas rangú egyetemi oktatók, van köztük festő- és szobrászművész, irodalom- illetve társadalomtörténész, könyvkiadó, közművelődési szakember, muzeológus, nyelvész, író, újságíró.

Mi sem természetesebb, hogy a társaság vezetői és tagjai jóleső érzéssel konstatálták, hogy ez év januárjában a hagyományos balassagyarmati ünnepségen a Mikszáth Kálmán Társaságot a Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése a húszéves munkát méltánylandó, Madách-díjban részesítette. Szinte ugyanekkor tüntette ki emléklakettel a társaságot a Jarábik Gabriella igazgatóságával működő pozsonyi Szlovák Nemzeti Múzeum – Magyar Kultúra Múzeuma a tízéves együttműködés elismeréseként. Ezek a gesztusok biztatást jelentenek és egyszersemind felelősséggel is járnak a jövőre nézvést is. A további sikeres munka nem kis részben a töretlen szándéktól, a kollektív akarattól, a megbízható gazdasági háttértől függ, de szükség van olyan új értelmiségi rétegekre – elsősorban az ifjúságra is hatni tudó tanárookra – akiknek ugyancsak van közük Mikszáthhoz, és van igényük Mikszáthra – mondta egybehangzóan Kovács Anna és Praznovszky Mihály.

